

פתרון הבחינה באזרחות, יחידת לימוד אחת

שאלונים: 141, 034103

מוגש על-ידי: רענן נוימרק, שמואל הירש ונעמי בלנק
מורים לאזרחות ברשת בתי הספר של יואל גבע

פרק ראשון

על הנבחן לענות על שאלה אחת מבין השאלות 1-2

שאלה מספר 1

זיהוי: סוג הלאומיות שבה לידי ביטוי בחוק האזרחות של המדינה הוא **לאומיות אתנית**.
הסבר: לאומיות אתנית מבוססת על יסודות שאינם פרי בחירה כגון: שפה, תרבות, היסטוריה, מורשת, ולעיתים גם דת.
ביסוס: בחוק האזרחות של מדינה מסוימת נקבע, שהאזרחות תישלל מאזרח שעזב את המדינה לתקופה מסוימת, אך הוא יוכל לקבל אותה בחזרה בתנאי שיעבור בהצלחה מבחן בשפת המדינה, בהיסטוריה שלה ובתרבותה. חוק האזרחות מבטא לאומיות אתנית.

זיהוי: הדרך שבה נהג בית המשפט, כאשר פסק בניגוד לעקרון השוויון היא **דרך ההבחנה**.
הסבר: ההבחנה פירושה הענקת יחס שונה לאנשים השונים זה מזה בכישורים/ביכולות/ בצרכים ייחודיים, כאשר שוני זה רלבנטי לעניין – בגלל סיבות מוצדקות.
ביסוס: בית המשפט פסק שמותר למדינה לקבוע את התנאי, המחייב אזרח שעזב את המדינה לתקופה מסוימת לעבור בהצלחה מבחן כדי לקבל שוב את אזרחותו, בהתאם למדיניות ההבחנה. בכך הבחין בית המשפט בין אזרחים היודעים את שפת המדינה ובקיאים בתרבותה, ואזרחים שהיגרו מהמדינה ואינם בקיאים בשפת המדינה, בהיסטוריה שלה ובתרבותה.

שאלה מספר 2

זיהוי: הזכויות המתנגשות באירוע זה הן **הזכות לחופש הביטוי-ההפגנה/המחאה** ו**הזכות לחופש התנועה**.
הסבר: הזכות לחופש הביטוי פירושה שבמדינה דמוקרטית לכל אדם יש זכות להביע את אמונותיו, דעותיו ורגשותיו בדרכים מגוונות.
הזכות לחופש התנועה פירושה שבמדינה דמוקרטית לכל אדם יש זכות לנוע בחופשיות ממקום למקום.
ביסוס: בעקבות עליית מחיר הדלק הודיעו נהגי מוניות רבים כי ישבשו את התנועה בכבישים מרכזיים באמצעות נהיגה אטית. בכך הם מבקשים להביע את דרישתם מהממשלה להוזיל את מחיר הדלק. נהגי המוניות מבססים את דרישתם מהממשלה על הזכות לחופש הביטוי-ההפגנה/המחאה.

זיהוי: הדרך שבה נהג בית המשפט כדי לפתור את ההתנגשות בין הזכויות במקרה זה היא **דרך של שקלול ואיזון**.

הסבר: זכויות האדם והאזרח אינן ניתנות למימוש מוחלט, כיוון שבמקרים רבים הן מתנגשות בינן לבין עצמן. למשל, הזכות להפגין מתנגשת בזכות לחופש התנועה. כדי לפתור את בעיית ההתנגשות בין הזכויות יש לעשות **שקלול ואיזון** בין הזכויות. במילים אחרות, יש להעמיד זו מול זו את חומרת הפגיעה בזכות אחת מול חומרת הפגיעה בזכות אחרת ולשקול מהו הפתרון שיאפשר פגיעה **מעטה ככל האפשר** בכל אחת מהזכויות.

ביסוס: בית המשפט פסק שכדי לשמור על הזכויות של כל הצדדים, יורשו נהגי המוניות לגרום לשיבושים בתחבורה רק משעות הצהריים ואילך, אך הוא אסר עליהם לעשות זאת בשעות הבוקר מפני שבשעות אלו הכבישים עמוסים במיוחד. בכך פעל בית המשפט בדרך של שקלול ואיזון. הוא אפשר לנהגי המוניות להביע את מחאתם, אך התחשב בזכות המשתמשים בדרך לחופש התנועה ולכן אסר את חסימת הכבישים בשעות הבוקר.

פרק שני

על הנבחן לענות על שלוש שאלות מבין השאלות 3-7

שאלה מספר 3

שניים מהסמלים של מדינת ישראל המבטאים את היותה מדינה יהודית הם: **דגל המדינה וסמל המדינה**.

דגל המדינה: כדגלה של מדינת ישראל נקבע הדגל שבו השתמשה התנועה הציונית. צבעי הדגל – תכלת ולבן – נקבעו על פי צבעי הטלית. מגן הדוד המופיע בדגל הוא סמל יהודי מסורתי.
סמל המדינה: **מנורה וענפי זית:** כסמל המדינה נקבעה מנורת בית המקדש כפי שהיא חקוקה בשער טיטוס שברומא. לאחר חורבן בית שני הוענק למנורה ערך סמלי וקישוטי רב: מחוץ לגבולות ארץ ישראל המנורה היא סימלם המובהק של היהודים; ובתוך גבולות ארץ ישראל המנורה מסמלת את התקווה והשאיפה לבניית בית המקדש.

אפשרות נוספת לסעיף זה:

ההמנון "התקווה": "התקווה", שהייתה המנון התנועה הציונית, מבטאת את כיסופי (געגועי) העם היהודי לציון (ארץ-ישראל) ואת הציפייה לעצמאות מדינית בציון.

שאלה מספר 4

בשאלת ההכרה של מדינות דמוקרטיות בזכויות מיעוטים יש שלוש גישות :
הגישה הליברלית הקיצונית : גישה זו אינה מכירה בזכויותיהן הייחודיות של קבוצות המיעוט. לפי גישה זו יש לדכא כל פלורליזם של קבוצות : תרבותי, לשוני ואתני. מדינה הנוהגת על-פי גישה זו אינה מוכנה להכיר בפרטים החיים בתוכה כקבוצת מיעוט הזכאית לשמר את מרכיבי זהותה הייחודיים. לדוגמא : בצרפת שלאחר המהפכה הצרפתית נאסר על מיעוטים כמו הברטונים, הקורסיקנים והאלזסים להשתמש בשפתם ולקיים מערכת חינוך על-פי המסורת והתרבות הייחודית להם.

הגישה הליברלית המתונה : גם גישה זו אינה מכירה בזכויותיהן הייחודיות של קבוצות המיעוט, אך להבדיל מהגישה הליברלית הקיצונית היא אינה כופה על המיעוטים להיטמע בתרבות השלטת. קבוצות מיעוט הרוצות לשמור על ייחודן וזהותן האתנית-תרבותית יכולות לעשות זאת, אך **ביוזמתן ומתקציבן** ולא מכספי המדינה. לדוגמא : בארצות-הברית פועלות הקהילות היהודיות לשמר את זהותן הדתית והאתנית, אך כל זאת ללא התערבות וסיוע כספי מהמדינה.

אפשרות נוספת לסעיף זה :

גישה המכירה בזכויות הקבוצה : על פי גישה זו מכירה המדינה הדמוקרטית בזכותה של קבוצת המיעוט לשמור על קיומה וזהותה כקבוצת מיעוט ייחודית, שאינה מעוניינת להתבולל בקרב הלאום השליט. המדינה מכירה בזכויות הקבוצה ומעניקה למיעוט אמצעים שיאפשרו לו לשמור על זהותו. הכוונה היא לזכות לקיים מערכת חינוך אוטונומית בלשון הקבוצה, הכרה בשפת המיעוט כשפה רשמית במדינה, הזכות לייצוג בפרלמנט ובמוסדות השלטון והזכות לחופש פולחן.

שאלה מספר 5

שתי הגישות המקובלות בעולם לרכישת אזרחות הן : דין הקרקע ודין הדם.
שיטת דין הקרקע : בשיטה זו האזרחות נרכשת על ידי לידה בטריטוריה של המדינה בלי קשר לאזרחות ההורים. לדוגמא : ילד הנולד לזוג ישראלים המטיילים בארה"ב זכאי לאזרחות אמריקנית מיום לידתו. מדינות הקולטות מהגרים נותנות בדרך-כלל עדיפות לדין הקרקע, כדי ליצור זיקה משותפת בין כל האזרחים.

שיטת דין הדם : האזרחות עוברת בירושה מהורים לבנים, בלי קשר למקום הלידה. לדוגמא : ילדים שנולדו לאזרחים ישראלים הנמצאים בשליחות בארה"ב, מקבלים אוטומטית אזרחות ישראלית, בשל היותם בנים לאזרחים ישראלים. מדינות שתושביהן מהגרים מהן והן רוצות לשמור על זיקה של המהגרים למולדתם נותנות עדיפות לדין הדם.

שאלה מספר 6

שני כללים שמטרתם להבטיח את עצמאותה של הרשות השופטת בישראל:

ריסון הרשות המחוקקת בנושא ביטול פסקי דין. הכנסת אינה יכולה לבטל לאחר מעשה

(רטוראקטיבית) פסק דין שהתקבל בבית המשפט, גם אם הפרשנות שקבע בית המשפט לחוק אינה מקובלת על חברי הכנסת. הכנסת רשאית לשנות בתקיקה חוק מסוים, או פירוש שנתן בית המשפט לחוק מסוים. אך השינוי לא יהיה תקף לפסיקה שניתנה עד לאותו הזמן, אלא אך ורק לפסיקות שיינתנו בעתיד.

עקרון הסוב-יודיציה. פירוש עקרון זה הוא איסור פרסום ועיסוק בנושא הנמצא בדיון (בהליך) בבית-המשפט. מטרת עיקרון זה היא למנוע התערבות, השפעה ולחץ מצד התקשורת ורשויות השלטון על בית המשפט בנושאים הנדונים בבית המשפט ולא ניתן בהם עדיין פסק דין. [הערה: עקרון הסוב-יודיציה, שמטרתו להבטיח את הזכות להליך משפטי הוגן, מתנגש במובן מסוים עם הזכות לחופש הביטוי וזכות הציבור לדעת. בחוק בתי המשפט נקבע שכלי התקשורת רשאים לפרסם מידע עובדתי על הנושאים הנדונים בבית המשפט, בתנאי שהפרסום הוא בתום לב, ללא נקיטת עמדה ואין חשש שישפיע על ההליך המשפטי].

ניתן לקבל אפשרויות נוספות:

- ◆ הרכב הוועדה למינוי שופטים.
- ◆ תנאי העסקתם של השופטים.

שאלה מספר 7

במשטר דמוקרטי מימוש עקרון הכרעת הרוב מתבצע תוך שמירת זכויות המיעוט וזכויות האדם והאזרח. לעומת זאת, במשטר שאינו דמוקרטי לא נשמרות זכויות המיעוט וזכויות האדם והאזרח ופירוש הדבר שהרוב נוהג בדרך של "עריצות הרוב". בנוסף, ההבדל בין המימוש של עקרון הכרעת הרוב במשטר דמוקרטי ובין מימושו במשטר שאינו דמוקרטי הוא: במשטר דמוקרטי עקרון הכרעת הרוב מתממש בבחירות דמוקרטיות, המאפשרות חילופי שלטון בפרקי זמן הקבועים בחוק. לעומת זאת, במשטר שאינו דמוקרטי מימוש עקרון הכרעת הרוב בבחירות לא מאפשר חילופי שלטון.

על הנבחן לענות על שאלה אחת מבין השאלות 8-9

שאלה מספר 8

הסכם קואליציוני הוא הסכם פוליטי, הנחתם בין המפלגות השותפות בקואליציה, ומפורטות בו הזכויות והחובות של כל אחת מהמפלגות השותפות בקואליציה, הסכמה על קווי יסוד למדיניות משותפת וקווי פעולה משותפים. ההסכם הקואליציוני קובע גם את משרות השרים בממשלה. שיטת הבחירות הנהוגה בישראל גרמה לכך שכל הממשלות שכיהנו עד היום היו ממשלות קואליציוניות, כיוון שבשארל נהוגה שיטת הבחירות היחסית-רשימתית. בשיטה זו קל להכנס לפרלמנט, מפלגות רבות מצליחות לעבור את אחוז החסימה ולקבל ייצוג בפרלמנט. ריבוי המפלגות בפרלמנט אינו מאפשר לאף אחת מהמפלגות להשיג רוב לבדה ולכן נדרשת הקמת קואליציה בה חוברות יחד מספר מפלגות כדי להשיג רוב שיאפשר לשלוט במדינה.

שאלה מספר 9

רעיון האמנה החברתית הוא הסבר תיאורטי/דמיוני שלפיו החברה והמדינה הם פרי הסכמה (חוזה) בין בני אדם חופשיים ושווים. **בהתאם לתפיסה זו המדינה המודרנית היא פרי כריתת אמנה חברתית (הסכם/חוזה) בין בני האדם – בינם לבין עצמם ובינם לבין המדינה על עקרונות וכללים לחיים משותפים.**

בעבר, חיו בני האדם בחשש מתמיד מפני פגיעה בזכויותיהם, כיוון שלא הייתה קיימת סמכות מרכזית (מדינה) שתגן על זכויותיהם. לכן הסכימו בני האדם ליצור "אמנה חברתית" [הסכם בלתי כתוב] ובה הוסכם להקים מסגרת פוליטית – מדינה. **מטרת המדינה היא להגן על זכויותיהם הטבעיות של בני האדם.**

על פי רעיון האמנה החברתית השלטון והחברה במדינה מתחייבים להכיר ולהגן על זכויותיהם הטבעיות של בני האדם: חיים, חרות, שוויון וקניין. הזכויות הטבעיות מוענקות לאדם מעצם היותו אדם - הן נובעות מהאדם עצמו, המדינה אינה מעניקה אותן ואינה רשאית לשלול את זכויותיו הטבעיות של האדם.

עבריינות אידיאולוגית-פוליטית היא הפרת חוק הנובעת ממניעים דתיים, פוליטיים והשקפת עולם פוליטית במטרה להביא לשינוי במדיניות הממשלה. עבריינות אידיאולוגית-פוליטית מנוגדת לרעיון האמנה החברתית, כיוון שהאמנה החברתית מדגישה את העובדה, שהאזרחים הסכימו לחיות חיים משותפים במסגרת מדינית על פי עקרונות וכללים המבהירים לאזרחים ולרשויות השלטון את זכויותיהם וחובותיהם. עברייני אידיאולוגי-פוליטי מפר את שלטון החוק (לעיתים מנסה לפרסם רבבים את מחאתו על-מנת ליצור דעת קהל אוהדת) ובכך מערער את רעיון האמנה החברתית המבוססת על הסכמה וולונטרית של האזרחים ורשויות השלטון להישמע לחוק.

פרק שלישי

על הנבחן לבחור באחד מהקטעים ולענות על שתיים מהשאלות הקשורות לקטע שבחר

שאלה מספר 10 - קטע 1

זיהוי: הגישה האקטיביסטית.

הסבר: יש שופטים שגישתם אקטיביסטית בנוגע למרות החוק. שופטים אלה אינם מסתפקים בהכרעתם על פי לשון החוק בלבד, אלא מפרשים את החוק ונותנים לו משמעות על פי הערכים הדמוקרטיים המקובלים בחברה בעת מתן פסק הדין.

בהיעדר חוק מפורש, שופטים בעלי גישה אקטיביסטית יוצרים חקיקה שיפוטית באמצעות פסקי הדין, על בסיס העקרונות והערכים של המדינה. כך נוצרה בישראל במהלך השנים מעין "מגילת זכויות אדם ואזרח" שיפוטית.

ביסוס: הגישה הזאת באה לידי ביטוי במקרה שלפנינו, כאשר כותב המאמר מדגיש את העובדה שבשנים האחרונות נוהג בית המשפט בגישה שיפוטית אקטיביסטית. כך למשל כאשר עתרה קבוצת אזרחים לבג"ץ כנגד המדינה בדרישה לממן בניית מקלטים קבע בג"ץ כי למרות שהמדינה השתמשה בכל הסכום שנקבע בתקציב לצורך בניית מקלטים, היא חייבת להמשיך לממן בניית מקלטים ולשמור על חייהם ובטחונם של האזרחים. בג"ץ נקט בכך בגישה אקטיביסטית, בכך שהעמיד את הזכות לחיים וביטחון כזכות וכערך דמוקרטיים עליהם חייבת המדינה להגן.

שאלה מספר 11 - קטע 1

זיהוי: עקרון הגבלת השלטון/הפרדת הרשויות.

הסבר: עקרון הפרדת הרשויות קובע כי יש לחלק את העוצמה השלטונית בין שלוש רשויות שלטוניות שונות המחוקקת, המבצעת והשופטת. כל רשות אחראית על תחומי שיפוט, אך כל רשות מוסכמת לפעול במקרים מסוימים בתחומי שיפוט של הרשות האחרת. עיקרון הפרדת הרשויות חיוני למשטר דמוקרטי משום שהוא מאפשר את ביזור העוצמה השלטונית ויוצר מנגנונים של איזונים ובלמים בעבודת הרשויות.

ביסוס: במקרה שלפנינו יטען השר כי בהחלטת בג"ץ לפסוק בנושא המקלטים מתערב בג"ץ בנושאים פוליטיים שאינם שפיטים ובכך הוא חורג מסמכויותיו. על בג"ץ להימנע להתערב בנושאים ערכיים ופוליטיים, נושאים אלה הם בתחום שיפוטן של הרשויות הפוליטיות.

לפי עקרון הפרדת הרשויות בג"ץ דווקא רשא להתערב בפעילות הממשלה. עיקרון הפרדת הרשויות קובע גם כי הפרדת הרשויות אינה מוחלטת ורשות אחת צריכה לחדור לתחום אחריותה של רשות אחרת, במטרה לפקח ולבקר האחת את השנייה. במסגרת האיזונים והבלמים ההכרחיים להפרדת רשויות תקינה חובתו של בג"ץ להפעיל ביקורת שיפוטית אקטיביסטית, במיוחד על הממשלה שהיא בעלת עוצמה אדירה, על מנת להגן על זכויות האזרחים.

שאלה מספר 12 - קטע 1

זיהוי: שלטון העם.

הסבר: עיקרון שלטון העם קובע כי במשטר דמוקרטי העם הוא הריבון. שלטון העם בדמוקרטיה כולל את כל העם, קבוצות הרוב וקבוצות המיעוט השונות. שלטון העם בא לידי ביטוי בדמוקרטיה ישירה, במשאל העם בבחירות ובהסמכת נציגי העם לפעול בשם העם במסגרת הדמוקרטיה המודרנית שהיא ייצוגית ועקיפה.

ביסוס: במקרה שלפנינו, כאשר בג"ץ פוגע בסמכותה של הממשלה, הוא פוגע בריבונות העם ובכך בשלטון העם. העם הוא זה שהסמיך את הרשות המחוקקת ואת הרשות המבצעת לפעול בשמו, פגיעה בסמכותם היא פגיעה בריבונותו. "...אני חושב שבג"ץ נאלץ לפגוע לשם כך בעקרון דמוקרטי אחר – הריבונות של ציבור האזרחים בניהול ענייני המדינה – משום שהממשלה תפעל במקרה זה מכוח פסיקת בית המשפט ולא מכוחו של הציבור...".

שאלה מספר 13 - קטע 2

זיהוי: הזכות של העניים שנפגעת, לדעת כותב המאמר, מעבודת תמורת שכר נמוך היא: **הזכות לרמת חיים.**

הסבר: הזכות לרמת חיים היא אחת מיסודותיה של מדינת הרווחה. מדובר בזכות לחיות ברמה סבירה ואנושית, שהיא תנאי לקיומו של אדם חופשי המסוגל לקבל החלטות רציונאליות. את רמת החיים אפשר להבטיח באמצעות מתן סובסידיות למוצרים חיוניים, מתן קצבאות כגון: השלמת הכנסה, קצבת זקנה, מענק אבטלה וכדומה.

ביסוס: "...אני חושב שהמדינה חייבת להבטיח לאזרחיה קיום סביר ואנושי בדיוק באותה מידה שהיא חייבת לשמור על חייהם וביטחונם. לדעתי, היעדר שוויון בתחום חברתי הוא חמור לא פחות מהיעדר שוויון בתחום הפוליטי." העמדה של כותב המאמר בשאלת חובת המדינה לממש זכויות מסוג זה היא שהמדינה חייבת להבטיח את מימוש הזכות לרמת חיים נאותה, כחלק מהזכויות החברתיות.

שאלה מספר 14 - קטע 2

זיהוי: הגישה החברתית-כלכלית שבה תומך כותב המאמר היא **הגישה הסוציאל-דמוקרטית.**

הסבר: הגישה הסוציאל-דמוקרטית היא גישה קהילתית הרואה במדינה גוף שיש לו מחויבות כלפי כל הפרטים החיים בחברה. גישה זו שמה את הדגש על צמצום פערים חברתיים וכלכליים. על פי התפיסה הסוציאל-דמוקרטית לא יתכן שוויון פוליטי ללא שוויון חברתי וכלכלי. בחברה שבה יש פערים חברתיים וכלכליים גדולים תיווצר תחושת קיפוח של בני השכבות הנמוכות והתוצאה תהיה אדישות פוליטית וחוסר נכונות לקחת חלק פעיל ומשמעותי בחיים הפוליטיים. הסוציאל-דמוקרטיים מוכנים לפגוע בחירויות הפרט על מנת לצמצם באופן ניכר את הפערים החברתיים.

ביסוס: מדינה דמוקרטית חייבת לדאוג לצמצום הפערים החברתיים והכלכליים בין אזרחיה, גם אם בכך היא פוגעת בזכותם של בעלי ההון לפעול בתנאים של תחרות חופשית.

לפי הגישה הסוציאל-דמוקרטית ממומשת החירות בתחומים השונים וביניהם : חירות פוליטית, חופש הביטוי, חופש העיסוק, ועוד. לעומת זאת, בתחום החברתי-כלכלי יש להעדיף את השוויון על פני החירות ופירוש הדבר שלא ניתן לממש את עקרון החירות במלואו.

שאלה מספר 15- קטע 2

זיהוי: סוג מנגנון הפיקוח והביקורת שכותב המאמר קורא להפעיל הוא **מנגנון פיקוח וביקורת בלתי פורמאלי**.

הסבר: ביקורת הנעשית על ידי גופים, אזרחים או קבוצות, מתוך מטרה לפקח על השלטון ולבקר אותו : התקשורת, הפגנות, עצומות.

ביסוס: כדי לצמצם את הפערים הכלכליים והחברתיים בישראל, ציבור האזרחים חייב להתעורר ולהביע את דעתו בנושאים אלו בכל הדרכים החוקיות העומדות לרשותו. רק כך נוכל להביא לשינוי בסדרי העדיפויות של הממשלה ולהשפיע על מדיניותה, באופן שיביא לשיפור במצב הכלכלי והחברתי של מעוטי היכולת בישראל.

הפעלת מנגנון מסוג זה יכולה להשפיע על פעולות השלטון כיוון שבמסגרת דמוקרטיה הממשלה המעוניינת לשוב ולהיבחר חייבת להתחשב בדעת הקהל. ממשלה שתפעל בניגוד לרצונו של העם תאבד את הלגיטימציה הציבורית ולא תוכל לשוב ולהיבחר.

פרק רביעי

על הנבחן לענות על שתי שאלות מבין השאלות 16-19

שאלה מספר 16

זיהוי: מדינת העם היהודי.

הסבר: גישה זאת מדגישה את היותה של מדינת ישראל מדינתם של כל היהודים הן אלה היושבים במדינת ישראל והן אלה החיים בגולה. המדינה מהווה מוקד הזדהות לאומית ורגשית לעם היהודי וליהודי התפוצות ועלייה לשמור על קשר הדוק עם יהדות התפוצות.

ביסוס: בקטע מודגש הקשר עם יהדות התפוצות. אחת הקהילות היהודיות שפעלו בחו"ל אספה כספים ובכספים אלה הוקם ארגון שפעל בישראל בתחומים חברתיים שונים כמו הכשרת מנהיגות צעירה, שיקום שכונות קידום החינוך, ועוד. בכך מודגש הקשר בין הקהילות היהודיות בחו"ל לבין העם היהודי היושב בישראל ומדינת ישראל.

שאלה מספר 17

זיהוי: זכויות עובדים ותנאי העסקה.

הסבר: זו הזכות החברתית לעבודה הכוללת מרכיבים כגון: קביעת שכר מינימום, הגבלת מספר שעות העבודה, מתן תנאי עבודה סבירים, הגנה מפני אבטלה והבטחת שכר שווה עבור עבודה שווה.
ביסוס: המלצרית יכולה לטעון ששכרה המורכב מתשר (טיפ) בלבד אינו השכר עבור עבודתה, כפי שקבוע בחוק, ומדובר בתוספת בלבד ולכן פנתה לבית הדין לעבודה. בפנייתה לבית הדין התבססה המלצרית על זכויות עובדים ותנאי העסקה.

אפשרות נוספת לשאלה זו:

זיהוי: הזכות לקניין חומרי.

הסבר: הזכות לקניין חומרי קובעת כי זכותו של אדם לשמור רכוש שנצבר על ידו או על ידי בני משפחתו, רכוש שקיבל או שהרוויח מבלי לחשוש שרכוש זה ייגזל ממנו.
ביסוס: במקרה שלפנינו טען המלצרית כי המעביד קבע ששכר עבודתה יורכב רק מהתשר (טיפ) שתקבל מהסועדים ולכן המעביד גוזל ממנה את שכרה אותו הרוויחה ביושר.

שאלה מספר 18

זיהוי: עקרון האחריות המיניסטריאלית.

הסבר: אחריות מיניסטריאלית פירושה שהשר אחראי על כל הנעשה במשרדו, גם לדברים שנעשו בתחום משרדו מבלי שידע עליהם, ואפילו לדברים שנעשו במשרדו בניגוד למדיניותו הכללית או בניגוד להוראותיו המפורשות. משמעות הדברים היא שהשר אינו רשאי לחמוק מאחריותו ולהטילה על פקידיו ויועציו.

ביסוס: במקרה שלפנינו יטען חבר הכנסת כי השר האחראי על אותו משרד נושא באחריות מיניסטריאלית ביחס לגניבה של הפקיד מקופת המשרד. השר האחראי על המשרד ועל כל המתרחש במשרדו, ולכן הוא נושא באחריות מיניסטריאלית ועליו להתפטר.

שאלה מספר 19

זיהוי: הגישה הליברלית.

הסבר: גישה השמה את הדגש על **הפרט וחירותו** (אינדיבידואליזם). **הפרט** הוא המרכיב הבסיסי של החברה ויש לייחס לו ולחירותו ערך עליון. גישה זו מעוניינת להגביל את כוחו של השלטון. אם השלטון לא יתערב בנעשה במדינה בתחומי הכלכלה והחברה, תיווצר במדינה תחרות חופשית שתאפשר לכל פרט למצות את הפוטנציאל הטמון בו באופן הטוב ביותר.

הגישה הליברלית דוגלת בשוויון פוליטי: זכות הצבעה לכל, קול אחד לכל אחד וכדומה, אך במישור הכלכלי חברתי השוויון אינו נתפס כערך חשוב שהמדינה צריכה להתערב על מנת להשיגו, ואין צורך שהמדינה תפעל לצמצום פערים חברתיים-כלכליים.

ביסוס: במקרה שלפנינו הממשלה מצמצמת את שיעור המס על עבודה ועסקים כדי להגביר את המוטיבציה של הגורמים היצרניים בחברה לעבוד ולהשקיע ומתחילה לגבות מיסים עבור שירותי בריאות וחינוך שבעבר נתנו בחינם ובכך היא מצמצמת את מעורבותה בכלכלה ובחברה. מדיניותה החדשה של הממשלה מבטאת את הגישה הליברלית.